

Silverbeek

Jacques van der Velden

Tom Waals toonde de Toponiemen-werkgroep het nieuwe boek: *'Gallisch Brabant, Wereld van Toponiemen, Djamila Timmermans, 2021'*. Op de achterflap midden onderaan staat een afbeelding van Terhulpen omstreeks 1900 en op bladzijde 40 vond ik een nieuwe verklaring voor de waternaam *helpe*. Interessant, want *Behelp* in Asten-Heusden is waarschijnlijk ook afgeleid van *helpe*. Hierover heb ik eerder al geschreven. In het hoofdstuk *Toponiem versus Taal* wordt gewaarschuwd voor de gevaren die de studie naar de betekenis van namen met zich mee kan brengen, voor zowel leken als wetenschappers. Is het wel mogelijk om zo onze alleroudste toponiemen te verklaren?

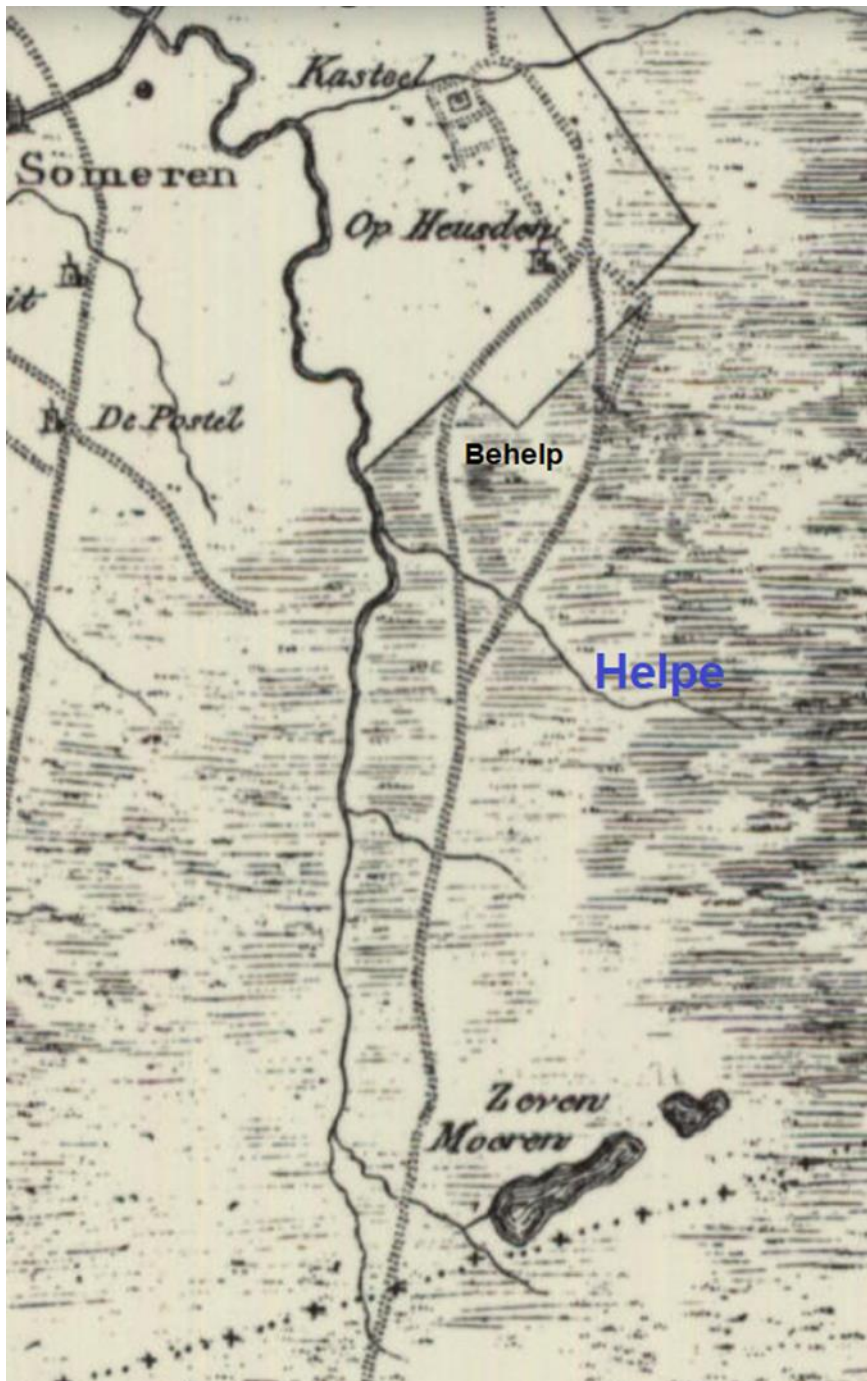
Wetenschappers zijn voorzichtig, niet-taalkundigen zoals ik, op zoek naar onze identiteit kan deze zoektocht niet kwalijk genomen worden. Een interessant hoofdstuk, zie bladzijde 25. Hier volgt de tekst uit **Gallisch Brabant** die mogelijk nieuwe inzichten verschaft over de betekenis van *Behelp*.

*'Tenslotte is er de Argentine of Silverbeek in La Hulpe en Genval, een belangrijke zijrivier van de Lane die door Tombeek, een gehucht van Overijse, naar de Dijle stroomt. De naam zou op het eerste gezicht kunnen komen van het glinsterende weinig zandige water. Maar in feite heeft het meer te maken met sil, 'een doorgang', en sil of til het 'front'. De Silverbeek maakte als **grensbeek** deel uit van de zuidelijke grenzen van Overijze of Isca, het land van het water.'*

In de Vonder schreef ik over de verklaring van *Behelp* het volgende:

'De plaatsnaam La Hulpe zou afkomstig zijn van het Keltische woord helpe 'de zilver rivier'. De broekgronden die het water aan de Helpe leveren zouden om die reden nog steeds L'Argentine genoemd worden. Volgens anderen is Helpe een samenstelling van 'hel' en 'apa'. Hel zou dan 'moerassig, laaggelegen' en apa 'water, stroom, rivier' betekenen.' **Behelp(e) 'nederzetting bij waterloop in een moerassig, laaggelegen gebied'**

Omdat in de Peel nauwelijks zilverkleurig water te verwachten valt, heb ik de Keltische mogelijkheid *'de zilver rivier'* buiten beschouwing gelaten. Ik koos voor de tweede mogelijkheid 'moerassig, laaggelegen' die uitgaat van de wortel *hel-/hol- (Germaans). Zie tijdschrift Naamkunde Jaargang 15 (1983) *Hydronymie van het Dijle- en Netebekken* (P. Kempeneers), 1.3 Apa-namen: schematisch overzicht: Hulpe (Terhulpen) en 1226 Holpa. Het merendeel van de waternamen met *apa is in Nederland tot plaatsnaam geëvolueerd, ik denk dat de naam van het gehucht *behelp* ook afkomstig is van de beek de *helpe*. Zie ook in de etymologiebank.nl naar *apa* – oud woorelement 'rivier, stroom' in geografische namen. Djamila Timmermans gaat vooral uit van het Keltisch-Franse woordenboek van de Fransman **Jean-Baptiste Bullet** (1699-1775), theoloog en bekend als specialist in Keltische studies. Dit woordenboek maakt deel uit van het driedelige werk: 'Mémoires sur la langue Celtique'. Vooral het tweede en derde deel zijn voor de toponymie van belang. Djamila stapte ook over de mogelijke verklaring van *Argentine* of *Silverbeek* heen. Helaas heb ik geen kennis van de Keltische taal, maar *grensbeek*, *doorgang* en *front* passen denk ik heel goed bij *Behelp*, want de route van Nederweert naar Asten, loopt over een relatief smalle strook of *doorgang*, zie *Behelp*, Vonder 2017-23 blz.6. De naam *Trimpert*, van het Astens perceel E551, is afkomstig van het Franse werkwoord *remparer* 'versterken'. Langs de *doorgang* naar Asten is ooit een *versterking* of *front* 'wal' aangelegd geweest tegen aanvallen van buitenaf. Zie het toponiem de Trimpert in de Vonder 2020-01 blz.5.

Het Etymologisch woordenboek van het Nederlands zegt dat er op het Iberisch schiereiland, het huidige Spanje, een bronzen Keltiberische *inscriptie* is gevonden met daarin het woord *SilaPur* 'zilver' gebeiteld. De zinsnede met *Silapur* in de Franse transcriptie is door mij, zo goed en zo kwaad als ik dat kan, vertaald met: ". . hij betaalt met een stuk **zilver** van honderd <sancilistara> te <tocoitom> van de boete . .". Interessant hieraan is, dat er een Keltiberisch woord *Silapur* bestond, dat naar 'zilvergeld' verwijst. Omdat in België de waterloop en de broekgronden in de volksmond, de *Silverbeek* of *L'Argentine* genoemd werden ligt het voor de hand om de *Helpe* te verklaren met 'zilverkleurig water'. Overigens, in Asten-Heusden is *Silverbeek* niet overgeleverd. In Spaanse verhalen lees ik verder: "*Susarros: gelegen op de rechteroever van de rivier Sil bij de doorgang door Paémeiobriga (Bembibre). Zij worden genoemd in het Bronce de Bembibre en werden door keizer Augustus beloond voor hun trouw.*". Dit is een bronzen Keltische *inscriptie* met de riviernaam *Sil*.

Deze twee bronzen inscripties doen mij vermoeden dat de *Silverbeek* een *volksetymologische* verklaring is. *Sil* en *Silver* lijken veel op elkaar, maar hebben niets met elkaar te maken. Ik denk dat *Silverbeek* een herinterpretatie is van de onbegrepen waternaam *Sil*. Op basis van *sil*, 'een doorgang', en *sil* of *til* het 'front' heb ik een nieuwe verklaring voor *Behelp(e)* opgesteld: 1. '**nederzetting bij waterloop, aan een versterkte (grens)doorgang**'. Deze verklaring is veel ouder dan mijn eerdere verklaring voor *Behelp(e)*: 2. '**nederzetting bij waterloop in een moerassig, laaggelegen gebied**'. De verklaring 1 is gebaseerd op de Keltische wortels *sil*, *til* 'doorgang, front', meer een strategische naam en de verklaring 2 is gebaseerd op de Germaanse wortels *hel*, *hol* 'moerassig, laaggelegen', te typeren als een landschappelijke naam. Op de startpagina van de Brabantse waternamen wordt een onderscheid gemaakt tussen een- en tweestammige waternamen, zoals *sil* en *helpe*. Verder nog de veel jongere samengestelde namen zoals *Astense Aa*, die meestal een geografisch element bevatten. Ook plaatsnamen die van waternamen zijn afgeleid worden onderscheiden, zoals *Behelp*. De een- en tweestammige waternamen zijn meestal oude namen met een Germaanse of Keltische oorsprong, waarvan de betekenis in de huidige taal niet meer wordt begrepen. De oorzaak van verschillende waternamen voor een en dezelfde rivier wordt toegeschreven aan de verschillende taalfasen die een stroomgebied onderging. Vooral de bovenloop behoudt dikwijls de oudste namen. In het Schelde-stroomgebied worden de volgende taalfasen onderscheiden: (1) Oudeuropese namen: vanaf circa 1500 vóór Christus; (2) Eerste Germanisering -200.; (3) Gallo-Romeinen: -57.; (4) Tweede Germanisering vanaf circa +300.; Frankische naamgeving met -apa (rond 300?). Zie Naamkunde, Hoofdstuk 1.1 Algemeen. Hebben we misschien in Asten-Heusden ook de invloed van deze taalfasen ondergaan en zijn de waternamen *sil* of *til* en *helpe* ongelukkigerwijs niet overgeleverd? De argumenten die ik gebruik om aan te geven dat ook in Asten-Heusden sprake is van een *doorgang* en een *front* komen uit de 15^e - 16^e eeuw en zijn dus niet oud genoeg voor een Keltische verklaring. Alleen als hier ook de *silverbeek* was overgeleverd zou het wel kunnen. De Keltische verklaring 1 heeft volgens mij geen relatie met *helpe*. Omdat *helpe* een apa-naam is, is de invloed van de tweede Germaniserings fase ondergaan. Mocht later uit archeologische of andere bronnen toch blijken dat deze plaats ook Keltische invloeden heeft ondergaan, dan mag alsnog verklaring 1 overwogen worden. Uit de Germaanse waternaam *helpe* is de plaatsnaam *Behelp(e)* ontstaan. Deze naam kan mogelijk al vanaf circa +300 in gebruik zijn geweest. Het voorvoegsel *Be-* 'bij' is een plaatsbepaling die gelijk staat met 'aan de' of 'ter': *behelpe*; *aan de helpe*; *terhelpe*. Blijft de conclusie, *Behelp(e)* betekent: '**nederzetting bij waterloop in een moerassig, laaggelegen gebied**'

Bronnen:

Naamkunde. Jaargang 15 · dbnl

https://www.dbnl.org/tekst/naa002198301_01/naa002198301_01_0002.php

Zoekresultaten (etymologiebank.nl)

<https://etymologiebank.nl/trefwoord/zilver>

Iberisch - Wikipedia

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Iberisch>

Pre-Indo-Europese talen - Wikipedia

https://nl.wikipedia.org/wiki/Pre-Indo-Europese_talen

Microsoft Word - Keltisch in Nederlandse plaatsnamen.doc (naamkunde.net)

<http://www.naamkunde.net/wp-content/uploads/ouddocumenten/keltisch-in-nederlandse->

[plaatsnamen.pdf](#)

Inscription de Botorrita I - 4379 - L'encyclopédie - L'Arbre Celtique (arbre-celtique.com)

<http://www.arbre-celtique.com/encyclopedie/inscription-de-botorrita-i-4379.htm>

Astures/Asturia (spaanseverhalen.com)

<https://spaanseverhalen.com/geschiedenis-van-spanje-in-een-notedop/astures-asturia>

Startpagina - Brabantse waternamen

<https://brabantse.waternamen.nl>

k-Scheldestroomgebied (gs-esf.be)

https://www.gs-esf.be/mailler/mailler-GSNB-62/img/T1-1_k-Scheldestroomgebied.pdf